

БҮЛЭГ II

ТӨСВИЙН СЕКТОР

- 2.1 ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ
- 2.2 ТӨСВИЙН БОДЛОГЫН ТӨЛӨВ
- 2.3 ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ТОГТВОРТОЙ
БАЙДАЛ

ТОЙМ

Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 2025 оны эхний хагас жилд нүүрсний үнэ болон экспортын орлогын бууралтын нөлөөгөөр 13.2 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 1.0 их наяд төгрөг буюу 6.9 хувиар буурч, улмаар нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 758.0 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарлаа. Төсвийн нийт зарлага 13.9 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 8.2 хувиар тэлэхэд урсгал зарлагын өсөлт, тэр дундаа төрийн албан хаагчдын цалин, нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн хэмжээг нэмэгдүүлсэн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Засгийн газрын нэрлэсэн дүнгээр илэрхийлсэн өрийн үлдэгдэл 35.5 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 39.5 хувьд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 5.3 их наяд төгрөг буюу 17.5 хувиар өссөн байна. Гадаад өрийн эргэн төлөлт 2025 онд 391.8 сая ам.доллар, 2026 онд 978 сая ам.доллар, 2027 онд 918.5 сая ам.доллар, 2028 онд хамгийн өндөр буюу 1,078.5 сая ам.долларын өрийн төлбөр хүлээгдэж байна.

ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ

28. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 2025 оны эхний хагас жилд 758.0 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарлаа. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн нийт орлого 2025 оны эхний хагас жилд 14.0 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 0.9 их наяд төгрөг буюу 6.1 хувиар буурлаа. Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага 13.9 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 8.2 хувиар өссөнөөр төсвийн нийт тэнцэл 59.4 тэрбум төгрөг, тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 758.0 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарлаа.

29. Нүүрсний үнэ буурснаар уул уурхайн салбараас төсөвт төвлөрөх орлого буурсан байна. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 2025 оны эхний хагас жилийн байдлаар 13.2 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 1.0 их наяд төгрөг буюу 6.9 хувиар буурсан байна. Төсвийн орлого буурахад дэлхийн зах зээл дэх нүүрсний үнийн уналт голлон нөлөө үзүүлсэн бөгөөд нүүрсний экспортын хилийн дундаж үнэ 2025 оны хоёрдугаар улирлын байдлаар 70.0 ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 40 хувиар буурсан. Энэ нь уул уурхайн салбарын төсөвт төвлөрүүлэх орлого буурахад нөлөөлсөн байна.

Тухайлбал 2025 оны эхний хагас жилд ААНОАТ 2,434.5 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 672.7 тэрбум төгрөг буюу 21.7 хувиар, АМНАТ-ийн нийт орлого 1,441.5 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 1,352.1 тэрбум төгрөг буюу 48.4 хувиар тус тус буурсан нь төсвийн орлогын бууралтад голлох нөлөө үзүүллээ. Манай улсын төсвийн орлогын 30 орчим хувийг уул уурхайн салбараас бүрдүүлдэг бөгөөд гадаад нөхцөл байдал, түүхий эдийн үнийн савлагаа төсвийн орлого төвлөрүүлэлтэд эрсдэл дагуулж байна.

30. Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ шинэчилсэнтэй холбоотойгоор ХХОАТ болон нийгмийн даатгалын орлого нэмэгдлээ. Хөдөлмөр, нийгмийн түншлэлийн гурван талт үндэсний хорооны 2024 оны 10 дугаар сарын 7-ны өдрийн 03 дугаар тогтоолоор “Улсын хэмжээнд мөрдөх хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 2025 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн нэг цагт 4,715 төгрөг буюу сард 792 мянган төгрөг байхаар шинэчлэн тогтоосон.” Өмнөх зохицуулалтаар 660 мянган төгрөгийн цалингаас дунджаар 89.1 мянган төгрөг НДШ-д төлдөг байсан бол дээрх шийдвэрээр 106.3 мянган төгрөгийн нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөхөөр байна.

2025 оны хоёрдугаар улирлын байдлаар нэрлэсэн дундаж цалин өмнөх оны мөн үеэс 11 хувиар өсөж, 2.7 сая төгрөгт хүрч, ажиллагсдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 43 мянгаар нэмэгдэн 1 сая 390 мянгад хүрснээр хөдөлмөр эрхлэлтэд суурилсан татварын орлогыг дэмжсэн байна. Мөн нийгмийн даатгалд албан журмаар даатгуулагчдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 167.6 мянгаар, сайн дураар даатгуулагчдын тоо 37.0 мянгаар өссөнөөр нийт даатгуулагчдын тоо 1,132.0 мянга болж, өмнөх оны мөн үеэс 22.1 хувиар өссөн байна. Үүний үр дүнд 2025 оны эхний хагас жилд нийгмийн даатгалын орлого 2.6 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 22.0 хувиар өссөн бол ХХОАТ 1,394.8 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 13.2 хувиар нэмэгдсэн байна.

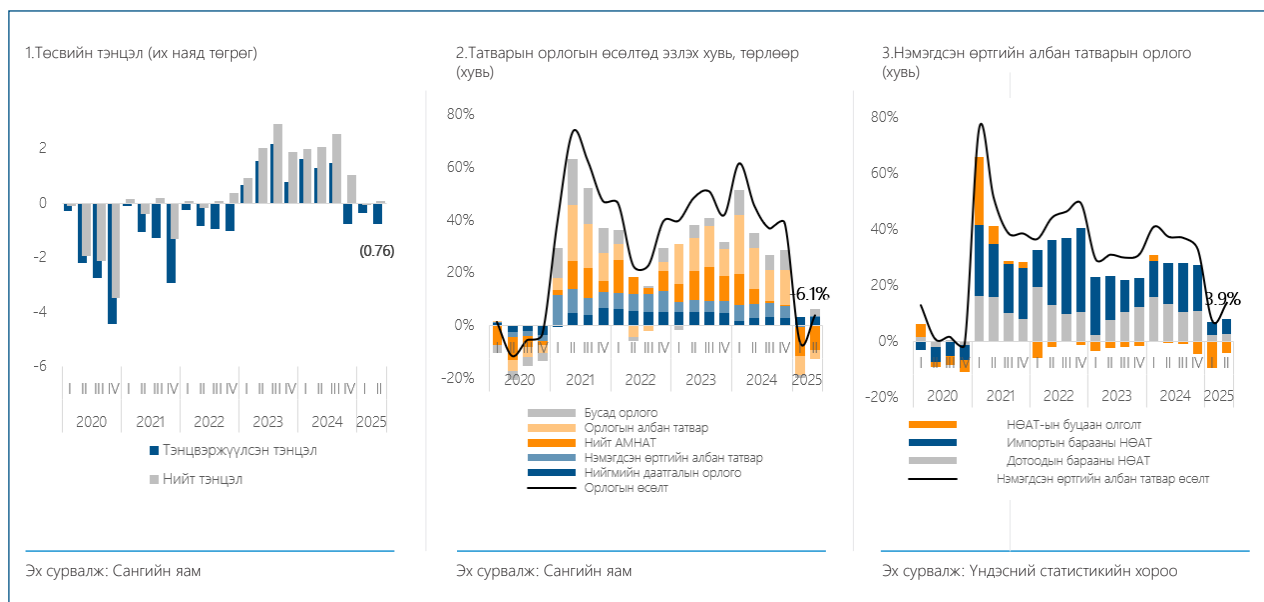
31. Өрхийн хэрэглээний өсөлт, худалдаа үйлчилгээний идэвхжил нь НӨАТ-ын орлогын өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлээ. Дотоодын эдийн засаг дахь зах зээлийн худалдан авах чадварыг илэрхийлдэг нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого 2025 оны эхний хагас жилд 2.9 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 3.9 хувийн өсөлттэй гарлаа. Тухайлбал, дотоодын барааны НӨАТ өмнөх оны мөн үеэс 72.4 тэрбум төгрөг буюу 6.0 хувиар, импортын барааны НӨАТ 149.1 тэрбум төгрөг буюу 8.3 хувиар тус тус өссөн байна. Үүнд өрхийн орлогын өсөлт нь өрхийн хэрэглээг нэмэгдүүлсэн бөгөөд худалдаа, үйлчилгээний салбарын аж ахуйн нэгжийн тоо нэмэгдсэнээр НӨАТ-ын орлогын өсөлтийг дэмжсэн байна.

32. Онцгой албан татварын орлого суудлын автомашины тоо хэмжээний өсөлтийн нөлөөгөөр нэмэгдсэн байна. Онцгой албан татварын орлого 2025 оны эхний хагас жилд 553.0 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 37.6 тэрбум төгрөгөөр буюу 7.3 хувиар өслөө. Тус өсөлтөд суудлын автомашины онцгой албан татвар 42.3 тэрбум төгрөг буюу 16.1 хувиар өссөн нь голлон нөлөөллөө. Нийслэлийн Засаг даргын “Нийслэл хотод авто тээврийн хэрэгслийн улсын бүртгэлийн дугаар олгох шалгуур үзүүлэлтийг батлах тухай” А/1348 дугаар захирамжийг 2025 оны 06 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөгдөхөөр заасан. Тус захирамжтай холбоотойгоор иргэдийн худалдан авах суудлын автомашины эрэлт нэмэгдсэн бөгөөд 2025 оны эхний хагас жилийн байдлаар манай улсад ойролцоогоор 62.9 мянган суудлын автомашин импортлогдсон нь өмнөх оны мөн үеэс 9.7 хувиар өсөлттэй буюу онцгой албан татварын орлогод голлох эерэг нөлөө үзүүлсэн байна.

33. Өрхийн орлогыг дэмжихэд чиглэсэн төсвийн зарлага буюу цалин, тэтгэврийн хэмжээг инфляцын түвшинтэй уялдуулан нэмэгдүүлсэн нь урсгал зардал өсөхөд голлох нөлөө үзүүлээ. Төсвийн урсгал зардал 12.2 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 1.8 их наяд төгрөг буюу 17.4 хувиар өссөн нь нийт зарлагын өсөлтөд голлох нөлөө үзүүлсэн байна. Төрийн албан хаагчийн цалин хөлс, тэтгэвэр, тэтгэмж болон зээлийн хүүгийн төлбөр зэрэг хуулиар зохицуулагдах өсөн нэмэгдэх зардлууд урсгал зардлын дийлэнх хувь буюу 67.4 хувийг бүрдүүлсэн байна. Тодруулбал, Монгол Улсын Засгийн газраас нийт төрийн албан хаагчдын цалинг 2025 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс дунджаар 6.0 хувиар нэмэгдүүлсэн, мөн Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тогтооход баримтлах итгэлцүүрийг 2025 онд шинэчилснээр тэтгэврийн зөрүүг бууруулж, тэтгэврийн зөрүүг бууруулсан сууриас тэтгэврийг 2025 оны 1 дүгээр сараас 6 хувь тус тус нэмэгдүүлсэн нь урсгал зардлын өсөлтөд голлон нөлөөлжээ.

34. Нийгмийн халамжийн зардлын өсөлтөд одонтой эхчүүдэд олгох мөнгөн урамшууллын хэмжээ 2 дахин нэмэгдсэн нь голлон нөлөөллөө. Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн зардал 2025 оны төсвийн тухай хуулиар 2.5 их наяд төгрөгийн зардал төлөвлөгдсөн бөгөөд тус оны эхний хагас жилийн байдлаар 1.2 их наяд төгрөгийн гүйцэтгэлтэй буюу өмнөх оны мөн үеэс 7.1 хувиар өссөн байна. Тус өсөлтөд эхийн алдарт одонтой эхчүүдэд олгох мөнгөн тусламж, нийгмийн халамжийн тэтгэврийн өсөлт голлон нөлөөллөө.

Зураг 2.1. Төсвийн орлого

ТӨСВИЙН СЕКТОР

Засгийн газрын 2024 оны 255 дугаар тогтоолоор “Эхийн алдар” одонтой эхэд олгодог мөнгөн тусламжийн хэмжээг 2025 оны 1 дүгээр сарын 1-ний эхлэн хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй холбоотойгоор 2025 оны эхний хагас жилд 65.1 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 33.3 тэрбум төгрөг буюу 40.1 хувиар өссөн байна. Мөн оны 247 дугаар тогтоолоор нийгмийн халамжийн тэтгэврийн хэмжээг нэмэгдүүлэн шинэчлэн тогтоосонтой холбогдуулан халамжийн тэтгэвэр 137.8 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 21.7 тэрбум төгрөг буюу 18.7 хувиар өссөн байна. Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн хэмжээ 2020-2024 оны улирлын дунджаар төсвийн урсгалд зардлын 12 орчим хувийг бүрдүүлж байсан. Тус үзүүлэлт 2025 оны 2 дугаар улиралд 10 хувь болж буураад байна. Цаашид төсвийн тогтвортой байдлыг хангах чиглэлд давхардалтай олгогдож буй халамжийн бодлогыг шинэчлэх, зорилтот бүлгийг оновчтой тодорхойлох шаардлагатай байна.

35. Засгийн газрын зээлийн хүүгийн зардлын төсвийн ачаалал өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад нэмэгдлээ. Зээлийн хүүгийн төлбөрт 2025 эхний хагас жилийн байдлаар 741.2 тэрбум төгрөгийн төлөлт хийгдсэн бөгөөд өмнөх оны мөн үеэс 146.1 тэрбум төгрөгөөр буюу 24.5 хувиар өссөн байна. Тодруулбал, гадаад зээлийн хүүгийн төлбөрт 570.1 тэрбум төгрөг, дотоод зээлийн төлбөрт 171.1 тэрбум төгрөгийн төлөлт тус тус хийгдсэн байна. 2025 оны төсвийн тухай хуулиар нийт зээлийн үйлчилгээний төлбөрт 1.3 их наяд төгрөг буюу нийт төсвийн зардлын 4.1 хувиар төлөлт хийхээр төлөвлөсөн бөгөөд 2025 оны эхний хагас жилийн байдлаар 57.3 хувийн гүйцэтгэлтэй байна. Засгийн газрын зээлийн хүүгийн зардлын хэмжээ 2024 оны

эхний хагас жилд нийт зардлын 4.6 хувь, урсгал зардлын 5.7 хувийг, 2025 оны мөн үед нийт зардлын 5.3 хувь, урсгал зардлын 6.1 хувийг тус тус бүрдүүлсэн байна. Тус өсөлт нь төсөв дэх засгийн газрын зээлийн хүүгийн зардлын ачаалал өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад өндөр байгааг харуулж байна. Нийт төсвийн зардлаас сүүлийн 10 жилийн улирлын дунджаар 7.8 хувь, 5 жилийн улирлын дунджаар 6.2 хувийг зээлийн хүүгийн төлбөрт зарцуулж байсан нь төсөвт эзлэх хүүгийн ачаалал харьцангуй буурч байгааг харуулж байна.

36. Төсвөөс олгож буй татаасны дийлэнх хувийг нийтийн тээврийн алдагдлыг санхүүжүүлэх зориулалтаар олголоо. Нэгдсэн төсвөөс 2025 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 434.7 тэрбум төгрөгийн татаасыг олгосон бөгөөд өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 18.5 хувиар өссөн байна. Тус өсөлтөд хувийн хэвшилд олгосон татаасны хэмжээ 377.5 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 37.0 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Тодруулбал, зээлийн хүүгийн болон нийтийн тээврийн байгууллагуудын алдагдалд олгох татаасны хэмжээ нийт татаасны 76.5 хувийг бүрдүүлж өмнөх оны мөн үеэс 18.0 нэгж хувиар өссөн байна. Нийтийн тээврийн алдагдалд олгосон татаас 178.6 тэрбум төгрөг, өмнөх оны мөн үеэс 1.6 дахин, зээлийн хүүгийн татаас 37.3 тэрбум төгрөг болж, 11.5 дахин өссөн байна. Нийтийн тээврээр зорчих үнийг хоёр дахин нэмэгдүүлж өдөрт 1,000 төгрөг болгон цагийн хязгаарлалтгүй дөрвөн удаа зорчих шинэ зохицуулалт 2025 оны нэгдүгээр сараас эхлэн хэрэгжиж эхэлсэн хэдий ч нийтийн тээврийн алдагдалд олгох төсвийн татаас өсөлттэй хэвээр байна. Иймд нийтийн тээврийн салбарын бодит өртгийн судалгаа, бодлого,

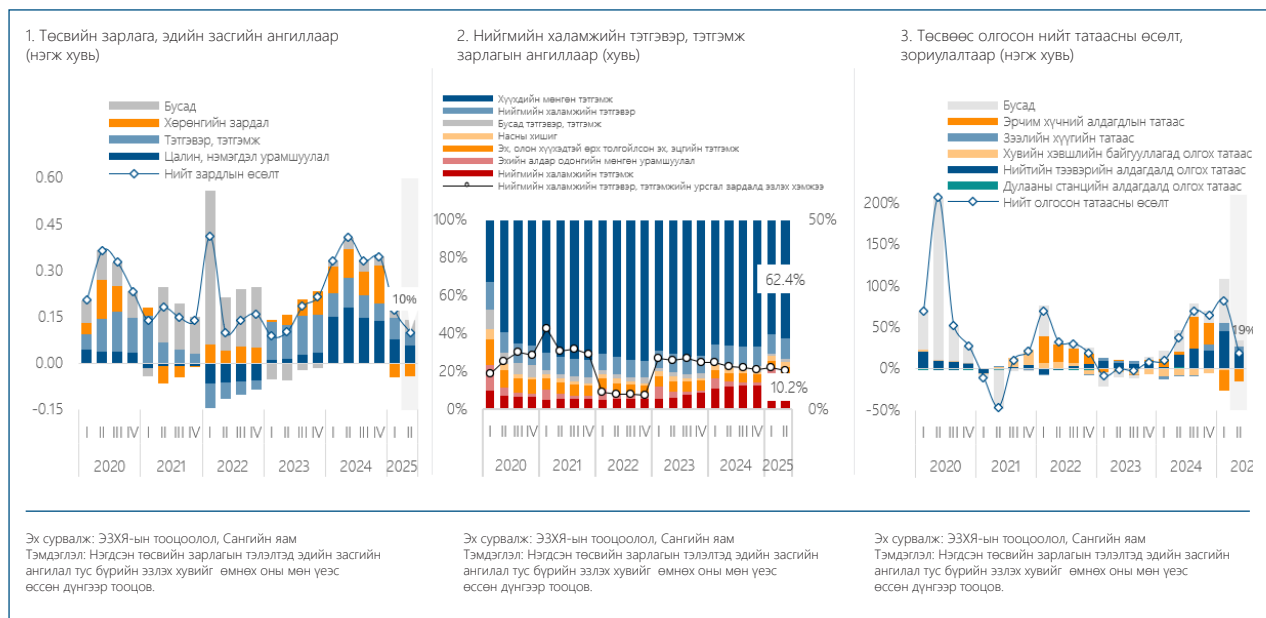
төлөвлөлт, удирдлагын менежментийг сайжруулах, төсвөөс аливаа хэлбэрээр татаас олгогдсон аж ахуйн нэгжийн үр ашгийн тайлагналтыг нийтэд ил тод мэдээлэх шаардлагатай байна.

37. Барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн гүйцэтгэл өмнөх оны мөн үеэс буурсан байна.

Нэгдсэн төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардал 2025 оны эхний хагас жилд 1.8 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 23.6 хувиар буурсан байна. Эдийн засгийн ангиллаар авч үзвэл, хөрөнгө оруулалтын зардлын 70.1 хувийг барилга байгууламж, 17.6 хувийг бусад хөрөнгө, 7.8 хувийг тоног төхөөрөмж, 4.4 хувийг их засварт зарцуулжээ. Барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн зардал өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад тус тус 12.2 хувь, 44.9 хувиар буурч, их засварын зардал 2.2 хувиар өссөн байна. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2025 онд 9.4 их наяд төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 623 төсөл, арга хэмжээг 3.2 их наяд төгрөгийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн бөгөөд 2025 оны эхний хагас жилд уг санхүүжилтийн гүйцэтгэл 13.0 хувьтай байна. Нэгдсэн төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардалд 2025 оны эхний хагас жилд нийт 3.2 их наяд төгрөгийн санхүүжилт олгохоор төлөвлөгдсөн хэдий ч үүнээс 55.3 хувийн гүйцэтгэлтэй байна. Цаашид төрийн болон орон нутгийн өмчөөр бараа ажил, үйлчилгээ худалдан авах явцыг хялбаршуулах, гүйцэтгэлд тавих хяналт, хариуцлагыг төрийн бүх шатанд сайжруулах, анхны төсөвт өртгийг нэмэгдүүлэх замаар төсөвт дарамт үүсгэхгүй байх тогтолцоог бий болгох нь чухал байна.

38. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн дагуу гэрээ хийгдээгүй хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийг төсвийн хэмнэлтэд тооцсон. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд заасны дагуу 2025 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор гэрээ байгуулаагүй, худалдан авах ажиллагаа дуусгаагүй төслүүдийн санхүүжилтийг хэмнэлтэд тооцож, зарцуулахгүй байх зохицуулалтын хүрээнд Засгийн газрын 2025 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаар “Төсвийн хэмнэлтэд тооцох тухай” тогтоол батлагдсан. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2025 онд шинээр 110 төсөл, арга хэмжээ батлагдсанаас их засвар, тоног төхөөрөмж, ТЭЗҮ, зураг төслийн 68, барилга, дэд бүтцийн чиглэлийн 42 төсөл арга хэмжээ байна. Засгийн газрын 2024 оны 233 дугаар тогтоолын дагуу төсөл арга хэмжээний худалдан авах үйл ажиллагааны 79 хувийг Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар, 21 хувийг төсвийн ерөнхийлөн захирагчид хариуцан зохион байгуулсан байна. 2025 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар нийт төслийн 76.7 хувь нь гэрээ байгуулсан бөгөөд гэрээ байгуулаагүй төслүүдийн 535.9 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг хэмнэлтэд тооцсон. Мөн 2025 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлтээр COP-17 бага хурлын бэлтгэл ажлын хүрээнд 41.8 тэрбум, “ДЦС-3” ТӨХК-д гарсан осолтой холбоотой нөхөн сэргээлт, бэлтгэл ажлуудад 35.5 тэрбум, нийт 77.3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг тусган, тодотгон баталсан. 2025 оны төсвийн тухай хуулийн өөрчлөлтөөр нийт 9.0 их наяд төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 612 төсөл, арга хэмжээнд 3.0 их наяд төгрөгийн санхүүжилт олгохоор тусгагдаад байна.

Зураг 2.2. Төсвийн зарлага

БҮЛЭГ II

2.2

ТӨСВИЙН ТӨЛӨВ

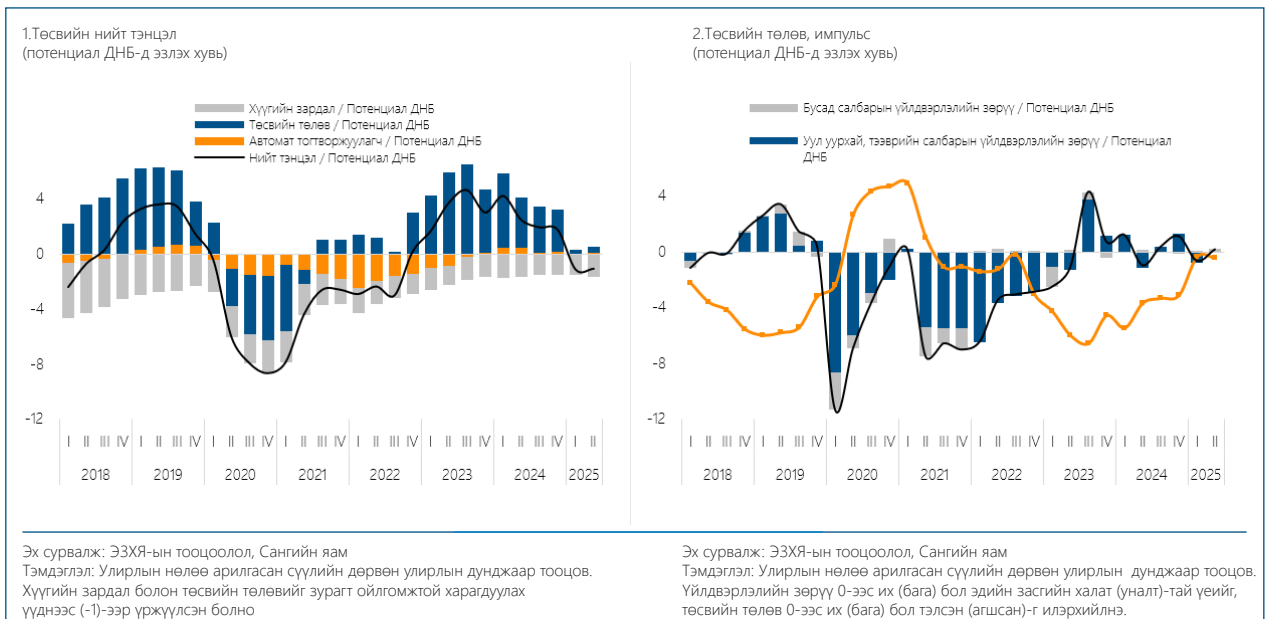
39. Мөчлөг сөрсөн төсвийн хумих бодлого хэрэгжиж байна. Төсвийн бодлого нь эдийн засгийн агшилтын үед тэлж, халалтын үед хумих замаар эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэгдэх шаардлагатай. Төсвийн бодлого эдийн засгийг тогтворжуулах чиглэлд хэрхэн нөлөөлж байгааг шинжлэх хүрээнд төсвийн тэнцэл дэх төсвийн бодлогын нөлөөг салгаж харах шаардлагатай. Учир нь төсвийн тэнцэл нь зөвхөн төсвийн бодлого төдийгүй эдийн засгийн өөрийн бизнесийн мөчлөг болон эдийн засгийн нөхцөл байдлаас үл хамааран хуваарийн дагуу төлөх үүрэг хүлээсэн өрийн үйлчилгээний төлбөрөөс хамаардаг.

Зураг 2.3-т төсвийн тэнцэлд үзүүлж буй төсвийн бодлогын нөлөөг төсвийн төлөвөөр, төсвийн бодлогоос хамаарахгүй эдийн засгийн мөчлөгийн нөлөөг төсвийн автомат тогтворжуулагчаар⁹, өрийн үйлчилгээний төлбөрийн нөлөөг хүүгийн зардлаар салган харуулав. 2025 оны 2 дугаар улиралд төсвийн нийт тэнцэл потенциал ДНБ-ий 1.1 хувьтай тэнцэх алдагдалтай гарахад төсвийн төлөв 0.4 нэгж хувь,

автомат тогтворжуулагч 0.1 нэгж хувийн эерэг нөлөө үзүүлсэн бол хүүгийн зардал 1.6 нэгж хувьтай тэнцэх сөрөг нөлөө үзүүлж, төсвийн алдагдлын голлох шалтгаан болсон байна. Түүнчлэн төсвийн тэнцэлд үзүүлэх өрийн үйлчилгээний төлбөрийн дарамт өндөр байгааг харж болно.

40. Эдийн засгийн суурь идэвхжил сул байгаатай холбоотойгоор төсөвт үзүүлэх автомат тогтворжуулагчийн нөлөө бага байна. Эдийн засгийн нийт үйлдвэрлэл 2025 оны 2-р улиралд потенциал түвшинд хадгалагдсан хэдий ч, голлон хөдөө аж ахуйн салбарын тогтвортой өсөлтөөр дэмжигдсэн байна. Харин уул уурхай болон тээврийн салбарын идэвхжил өмнөх онтой харьцуулахад саарсан нь эдийн засгийн нийт үйлдвэрлэлийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлсөн байна. Улмаар төсвийн бодлогоос үл хамаарах автомат тогтворжуулагчийн нөлөө 2025 оны 2-р улиралд 22.2 тэрбум төгрөг буюу 0.1 нэгж хувьд хүрсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад буурсан үзүүлэлттэй байна.

Зураг 2.3 Төсвийн тэнцэл ба төлөв

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДАЛ

41. Засгийн газрын нийт өрийн нэрлэсэн үлдэгдэл сүүлийн 5 улирал дараалан өсөж, 2025 оны эхний хагас жилд 35.5 их наяд төгрөгт хүрлээ. Засгийн газрын өрийн нэрлэсэн үлдэгдэл 2025 оны хоёрдугаар улирлын байдлаар 35.5 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 39.5 хувьд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 5.3 их наяд төгрөг буюу 17.5 хувиар өслөө. Тодруулбал 9.5 нэгж хувийг гадаад өр, 8.0 нэгж хувийг дотоод өр төлбөрийн өсөлт тус тус бүрдүүлсэн байна.

42. Засгийн газрын гадаад өрийн эргэн төлөлт 2026-2028 онд өндөр байна. Засгийн газрын гадаад өрийн үлдэгдэл 2025 оны эхний хагас жилд 32.2 их наяд төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 2.9 их наяд төгрөг буюу 9.8 хувиар өссөн байна. Нийт гадаад өрийн эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу 2025 онд 391.8 сая ам.доллар, 2026 онд 978 сая ам.доллар, 2027 онд 918.5 сая ам.доллар, 2028 онд хамгийн өндөр буюу 1,078.5 сая ам.долларын өрийн төлбөр хүлээгдэж байгаа бол 2029 оноос ачаалал буурч, гадаад өрийн эргэн төлөлт тус тус 760.4 сая ам.доллар болж буурахаар байна. Засгийн газрын гадаад өрийн дарамт 2021 оноос тогтвортой буурч ирсэн боловч 2026 оноос өсөх төлөвтэй байгаа тул цаашид валютын нөөцөө нэмэгдүүлэх, ханшийн хэлбэлзлээс үүдэлтэй эрсдэлийг бууруулах, гадаад зээлийг эдийн засгийн үр өгөөжтэй төсөл арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд чиглүүлэх нь чухал байна.

Хүснэгт 2.1 Гадаад өрийн нийт эргэн төлөлт

	2025	2026	2027	2028	2029
Гадаад үнэт цаас		578	500	650	350
Номад	-	578	-	-	-
Сенчири I- 2027	-	-	500	-	-
Сенчири II-2028	-	-	-	650	-
Сенчири III-2029	-	-	-	-	350
Гадаад зээл	392	400	419	429	410
Олон талт	231	239	254	266	243
Хоёр талт	161	161	165	163	167
НИЙТ (сая \$)	392	978	919	1079	760

43. Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны зах зээл сэргэж байна. Засгийн газар 2017 оны 10 сараас хойш дотоод зах зээлд нээлттэй хэлбэрээр дотоод үнэт цаас арилжаалаагүй тул дээрх хугацаанаас хойш дотоод үнэт цаасны үлдэгдэл 48 дахин буурч 2024 оны гуравдугаар улиралд 96.8 тэрбум төгрөгт хүрээд байв. Засгийн газрын зүгээс 2024 оны 11 дүгээр сард 2024 оны төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасны дагуу Нийгмийн даатгалын санд 300 тэрбум төгрөгийн үнэт цаас арилжаалсан, түүнчлэн Засгийн газар дотоод зах зээлийг дэмжих, төгрөгийн бондын суурь хүүг тогтоох, зах зээлийн гүнзгийрлийг сайжруулах зорилгоор 2025 оны 4 дүгээр сарын 16-ны өдөр анхдагч зах зээл дээр дотоод үнэт цаас нээлттэй арилжихыг сэргээснээр 2025 оны хагас жилийн байдлаар 562.8 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна. Орон нутгийн зээллэг буюу нийслэлээс 2024 оны дөрөвдүгээр улиралд гаргасан 2.6 их наяд төгрөгийн бонд нийт Засгийн газрын дотоод өрийн өсөлтөд голлох нөлөөг үзүүллээ.

44. Засгийн газрын өрийн баталгааны нэрлэсэн үлдэгдэл өмнөх оны мөн үеэс 30.8 хувиар буурч 2025 оны хагас жилийн байдлаар 176.2 тэрбум төгрөгтэй тэнцэж байна. Энэ нь Чойбалсан ДЦС-ыг өргөтгөх төсөлд зориулан Монгол Улсын Хөгжлийн банканд гаргасан Засгийн газрын өрийн баталгаанд хамаарах зээлийн үлдэгдэл юм.

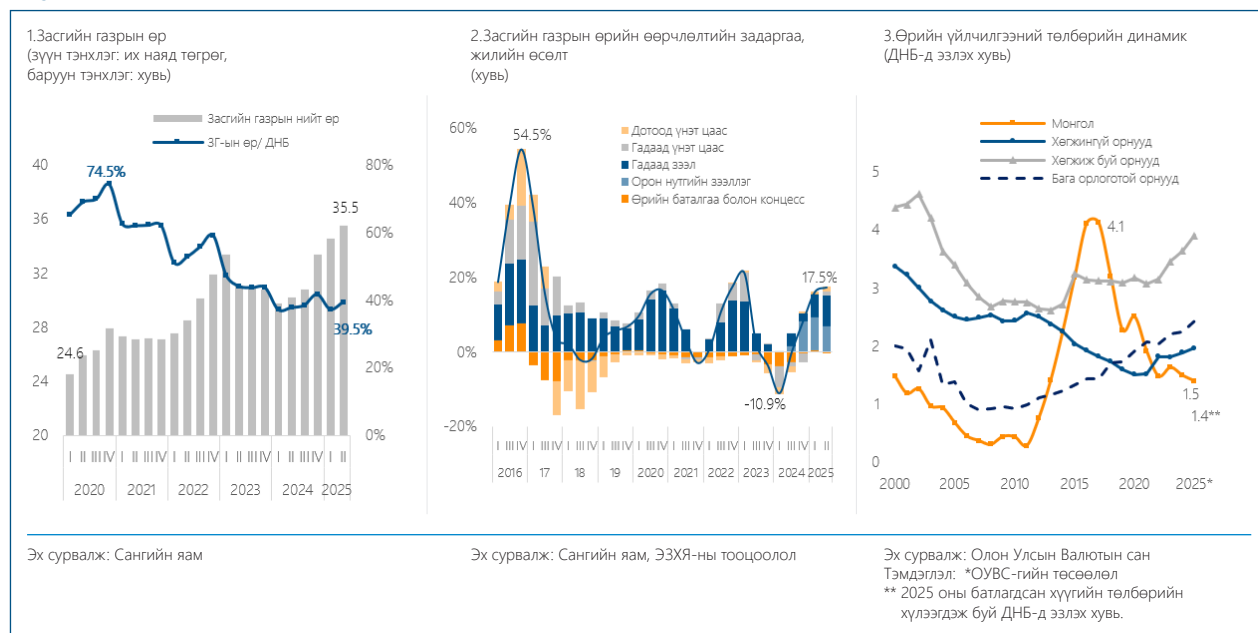
45. Засгийн газрын өрийн дунд хугацааны төлөвт үндсэн тэнцэл, бодит ДНБ-ий нөлөө өндөр хэвээр байна. Өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээгээр Засгийн газрын өрийн дунд хугацааны төлөв макро эдийн засгийн голлох үзүүлэлтүүдээс хэр мэдрэг байгааг дүгнэлээ. Өрийн динамик шинжилгээний суурь төсөөллөөр 2025-2026 онуудад харгалзан ДНБ-ий өсөлт 5.5 хувь, 5.7 хувьд, ханшийн сулрал сүүлийн 10 жилийн дундаж түвшинд, ДНБ-ий дефлятор болон үндсэн тэнцэл төсөөллийн орчимд байна гэж үзвэл Засгийн газрын өр 2025 оны эцэст ДНБ-ий 38.8

хувьтай тэнцэхээр байна. Голлох үзүүлэлтүүдэд 2025, 2026 онуудад 1 стандарт хазайлт бүхий шок тооцоход, шокийн нөлөөгөөр 2027 онд Засгийн газрын өр суурь түвшнээс 11.4 хувиар өсөх магадлал харгалзан 25 хувь байна. Энэ нь засгийн газрын өр макро эдийн засгийн тодорхой бус байдал, шокийн нөлөөнөөс ихээхэн мэдрэг байгааг харуулж байна.

46. Засгийн газрын өрийн тогтвортой байдлыг хангахад үндсэн тэнцлийн нөлөө чухал байна.

Засгийн газрын өрд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг өрийн динамик шинжилгээгээр үнэлэв. Засгийн газрын нэрлэсэн өрийн ДНБ-д эзлэх хэмжээ 2025 онд 3.4 хувиар буурахад бодит ДНБ-ий өсөлт 2.1 нэгж хувиар эерэг нөлөө үзүүлсэн бол валютын ханшийн сулрал 1.1 нэгж хувьтай тэнцэх сөрөг нөлөө үзүүлсэн байна. Цаашид Засгийн газрын өрийн тогтвортой байдлыг хангахад ДНБ-ий бодит өсөлт болон үндсэн тэнцлийн алдагдал, валютын ханшийн хэлбэлзэл голлох үүрэг гүйцэтгэхээр байна.

Зураг 2.4. Засгийн газрын өр

Зураг 2.5. Засгийн газрын өрийн тогтвортой байдал

